

The Role of Language in Representing Political Discourse: A Case Study of Arab Spring Slogans (2011–2013)

Parisa Rezaei Fedeshkoyeh*

Ph.D Stedent, Political Science,
Shiraz University, Shiraz, Iran

Bahram Akhavan Kazemi

Faculty Member, Department of
Political Science, Shiraz University,
Shiraz, Iran

Introduction

The revolutionary movements of the Arab Spring, which began in 2010, did more than reshape political regimes; they marked a watershed in the evolution of political discourse across the Arab world. This period witnessed a linguistic and rhetorical explosion in the public sphere, most notably in the widespread use of street slogans. Relying on colloquial language, cultural metaphors,

- This article is taken from a doctoral dissertation titled “The Ideological Impact of Translation and Media on the Narrative of Political Actors in the Developments in the Arab World from 2011 to 2013” at Shiraz University.

* Corresponding Author: prezaei@ut.ac.ir

How to Cite: Rezaei Fedeshkoyeh, P & Akhavan Kazemi, B., (2026), “The Role of Language in Representing Political Discourse: A Case Study of Arab Spring Slogans (2011–2013)”, *Political Strategic Studies*, Vol. 28, No. 57, 195-240. Doi: [10.22054/QPSS.2023.74257.3259](https://doi.org/10.22054/QPSS.2023.74257.3259).

political humor, and music, these slogans became vehicles for expressing anger, articulating demands, and forging collective identity. In contexts where official media were tightly controlled by authoritarian regimes, slogans functioned as alternative tools for articulating protest, opinion, and public sentiment. They not only conveyed political messages but also generated meaning and redefined the discursive terrain of power.

The present research aimed to analyze the function of language in the production and representation of political discourse through Arab Spring slogans. It sought to answer the following research questions: How did the grassroots slogans of the Arab Spring function as media for conveying political criticism? Through which discursive mechanisms did they operate? And what discursive strategies enabled them to establish themselves as a distinctive subgenre within Arab political discourse? The study is based on hypothesis that the slogans of the Arab Spring employed key discursive strategies, including message simplification, moral polarization (we/they), appeals to a wounded collective identity, and emotional mobilization through rhythmic chants and symbolic imagery. These strategies supposedly functioned not only as effective alternative media for expressing radical political and social criticism, but also as means of reinterpreting and expanding the norms of political discourse. In doing so, they established themselves as a distinct, dynamic, and persuasive subgenre within contemporary Arab political discourse.

Literature Review

The literature examined the relationship between language and politics in the context of the Arab Spring. In this respect, studies such as *Voices of the Arab Spring: Personal Stories From the Arab Revolutions* (Al-Saleh, 2024) offered vivid first-hand accounts of

participant experiences. Concerning political linguistics, several scholars have explored the ways slogans express ideology. Notable examples include: “The Rhetorical Functions of Slogans: Classifications and Characteristics” (Denton, 1980), *Advertising Slogans of America* (Sharp, 1984), and *Crafting Equality: America’s Anglo-African Word* (Condit & Lucaites, 1993). However, most of these studies focus on the symbolic or rhetorical dimensions of revolutions rather than on slogans themselves. Even in studies that address Arab Spring slogans, analysis has often emphasized thematic or ideological content rather than linguistic structure.

The current study differs in two main respects. First, it goes beyond the discourse of the Egyptian revolution to examine slogans used in Tunisia, Libya, Yemen, and Syria. Although these countries shared similar grievances, their slogans may reveal notable ideological and dialectal differences. Second, unlike previous research, this study does not merely classify thematic content; instead, it offers a detailed discourse–analytic examination of the strategies protesters used to persuade audiences of the legitimacy of their demands.

Materials and Methods

As a qualitative, descriptive–analytical inquiry, the present study employed van Dijk’s critical discourse analysis (CDA) framework to examine the structures, rhetorical strategies, and ideological dimensions of slogans collected from Egypt, Tunisia, Yemen, Libya, and Syria. The data was collected from banners, graffiti, videos, speeches, chants, poems, and songs associated with the uprisings.

Results and Discussion

According to the results, Arab Spring slogans did more than simply convey direct criticism; they also redefined the parameters of

political discourse. The findings support the hypothesis that their emergence as a distinct and effective subgenre of political discourse can be attributed to four key strategies: message simplification, absolute moral polarization (we/they), appeals to collective identity, and emotional mobilization. These strategies did not operate in isolation; rather, they interacted across three macro-level functions: delegitimizing the existing regime, legitimizing a revolutionary alternative, and mobilizing collective action through the construction of a shared identity.

Concerning the first level, message simplification was achieved through syntactic brevity, including verbless nominal clauses, imperatives, and elisions; moreover, moral polarization was produced through a binary lexical–pronominal system (i.e., an inclusive *we* versus an excluded *they*). They helped divide the social world into two opposing camps of good and evil. This mechanism articulated a critical and delegitimizing message about the common enemy in a way that was clear, forceful, and easily understood and transmitted to mass audiences.

At the second level, the antagonism was not merely destructive. Instead, by invoking a wounded collective identity, it redefined a *we* that demanded justice, dignity, and freedom. The use of vocative and exhortative verbal forms directly engaged audiences and helped construct a coherent, utopian revolutionary identity in opposition to the hegemonic discourses of the regimes. In this way, the slogans functioned to legitimize the alternative identity they sought to represent.

Finally, the most effective factor in consolidating this subgenre was emotional mobilization through rhetorical and expressive devices. Rhyme, parallelism, alliteration, repetition, and multimodality (i.e., the combination of text with image and music) transformed complex

political messages into powerful, memorable, and transmissible semantic units in the form of slogans. As these slogans spread like semantic viruses, they functioned effectively as an alternative medium, evolving into striking, memorable, and replicable instruments that amplified shared affect and collective resolve. Through speech acts such as commands and imperatives, slogans ceased to be mere critiques and instead became agents that claimed sovereign prerogatives and worked to establish a new discursive order. In this way, slogans moved beyond criticism and turned became symbolic acts that created a space for the enactment of popular power.

Conclusion

Arab Spring slogans displayed distinct discursive patterns designed to generate meaning, persuade audiences, and mobilize society. They fall into four main categories: anti-regime slogans; identity-forming slogans invoking Islamic or pan-Arab solidarity; socioeconomic protest slogans addressing economic and livelihood concerns; and political humor slogans mocking leaders and challenging official legitimacy. As concise yet content-rich texts, these slogans compressed multiple semantic layers into compact forms.

Relying on a combination of these strategies, Arab Spring slogans expanded the boundaries of political discourse. By moving beyond formal, unidirectional modes of communication, they fostered a participatory, multimedia, and affect-driven discourse in which language itself became a political act—reclaiming the right to speak and redefining power relations. This discursive model constituted a meaning-making ecosystem in which every linguistic element—from a pronoun to a rhyme—would work in concert both to dismantle the symbolic world of authoritarian regimes and to construct a new

symbolic order grounded in collective will. Thus, these slogans established themselves not merely as an alternative medium but as a distinct, dynamic, and persuasive subgenre within contemporary Arab political discourse, whose effectiveness was proved in practice.

Keywords: Political Slogan, Political Discourse Analysis, Van Dijk, Arab World, Arab Spring.

نقش زبان در بازنمایی گفتمان سیاسی: مطالعه موردی شعارهای بهار عربی (۲۰۱۱-۲۰۱۳)

پریسا رضائی فدشکویه* دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

بهرام اخوان کاظمی استاد گروه علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

چکیده

امواج انقلاب‌خواهانه بهار عربی، شعارهای سیاسی بی‌شماری را تولید کرده است و هدف این پژوهش بررسی شعارهای گردآوری شده از میادین اعتراض و تحصن در مصر، تونس، لیبی، یمن و سوریه است. پرسش اصلی پژوهش این است که «شعارهای خیزش‌های مردمی در بهار عربی، چگونه و از طریق چه سازوکارهای گفتمانی، به‌مثابه رسانه‌ای برای انتقال انتقادات سیاسی عمل کردند و با اتخاذ چه راهبردهای گفتمانی، خود را به‌عنوان زیرژانری متمایز در گفتمان سیاسی جهان عرب تثبیت کرده‌اند؟». این پژوهش از نوع کیفی بوده و با به‌کارگیری روش تحلیل گفتمان سیاسی ون دایک، ساختارها و راهبردهای گفتمانی خاصی که در این شعارها برای شکل‌دهی به زیرژانری از گفتمان سیاسی در جهان عرب به‌کار رفته‌اند، کاوش می‌شود. داده‌ها از منابع متنوعی همچون بنرها، دیوارنویسی‌ها، ابزارهای شنیداری-دیداری، سرودخوانی و سخنرانی‌ها و همچنین شعرها و ترانه‌ها استخراج شده است تا نشان دهد چه اندازه این شعارها به‌مثابه رسانه‌ای برای ابراز و مصرف انتقادات و نظرات سیاسی عمل می‌کنند. طبق یافته‌های این پژوهش، موضوعات این شعارها، طرح‌واره‌های فرامتنی، معناشناسی محلی و واژگان، صورت‌های نحوی، عملیات بلاغی و ساختارهای بیانی و کنش‌های گفتاری آنها، همگی گواه آنند که شعارهای بهار عربی بخشی بنیادین از گفتمان سیاسی محسوب می‌شوند.

واژگان کلیدی: شعار سیاسی، تحلیل گفتمان سیاسی، ون دایک، جهان عرب، بهار عربی.

این مقاله برگرفته از رساله دکتری با عنوان «تاثیر ایدئولوژیک ترجمه و رسانه بر روایت بازیگران سیاسی در تحولات جهان عرب از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳» در دانشگاه شیراز می‌باشد.

* نویسنده مسئول: prezaei@ut.ac.ir

مقدمه

بهار عربی نه تنها به عنوان یک پدیده سیاسی بلکه به مثابه یک انقلاب گفتمانی نیز قابل تحلیل است. زبان به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در بازنمایی، تبیین و مشروعیت بخشی به خواسته‌های انقلابی، نقشی بنیادین در شکل گیری و انتقال گفتمان‌های سیاسی ایفا کرده است. روندهای اعتراضی در بهار عربی با بهره گیری از زبان عامیانه، استعاره‌های فرهنگی و بازتولید متون سیاسی و انقلابی، گفتمان جدیدی را شکل دادند و زبان به عنوان ابزاری برای بازتعریف قدرت و مقاومت به کار گرفته شد. شعارها، اصطلاحات نو، طنز سیاسی، سرودها و حتی گویش‌های محلی نقش بسزایی در شکل گیری این گفتمان سیاسی جدید داشتند.

امواج انقلاب خواهانه بهار عربی، شعارهای سیاسی بی شماری را تولید کرد و این شعارها از طریق رسانه‌ها و ابزارهای گوناگونی از جمله بنرها، دیوارنویسی‌ها، سخنرانی و سرودخوانی عرضه شده‌اند. این مقاله با استفاده از تحلیل انتقادی گفتمان^۱ و به ویژه تحلیل گفتمان سیاسی^۲ ون دایک^۳، ساختارها و راهبردهای گفتمانی معمول در این شعارها را که در جهت شکل دهی به گونه‌ی فرعی نوینی از گفتمان سیاسی در جهان عرب به کار رفته‌اند، بررسی می کند.

اگرچه شعارهای مورد بررسی در این تحقیق برگرفته از انقلاب‌ها در چند کشور مختلف عربی است، اما فرض شده است که همگی بیانگر دغدغه‌های اجتماعی و فرهنگی جوامع عربی در گستره‌ای وسیع و بازتاب دهنده نحوه کارکرد زبان در جامعه عربی هستند. از این رو این پژوهش به دنبال پاسخ این پرسش اصلی است: «شعارهای خیزش‌های مردمی در بهار عربی، چگونه و از طریق چه سازوکارهای گفتمانی، به مثابه رسانه‌ای برای انتقال انتقادات سیاسی عمل کردند و با اتخاذ چه راهبردهای گفتمانی، خود را به عنوان زیرژانری متمایز در گفتمان سیاسی جهان عرب تثبیت کرده‌اند؟». فرضیه این است که «شعارهای خیزش‌های مردمی در دوره بهار عربی (۲۰۱۱-۲۰۱۳)، با به کارگیری

1. Critical Discourse Analysis (CDA)

2. Political Discourse Analysis (PDA)

3. Van Dijk

راهبردهای گفتمانی کلیدی مبتنی بر ساده‌سازی پیام، قطبی‌سازی اخلاقی (ما/آن‌ها)، ارجاع به هویت جمعی آسیب‌دیده و بسیج هیجانی از طریق شعارهای آهنگین و تصاویر نمادین، نه تنها به عنوان یک رسانه بدیل مؤثر برای انتقال انتقادات رادیکال سیاسی و اجتماعی عمل کردند، بلکه از طریق همین راهبردهای گفتمانی، معیارهای گفتمان سیاسی را بازتفسیر و بسط دادند و در نتیجه، موفق به تثبیت خود به عنوان یک زیرژانر متمایز، پویا و اقناع‌کننده در گفتمان سیاسی معاصر جهان عرب شده‌اند.

این مقاله به دنبال تحلیل نقش زبان در شکل‌گیری و انتقال گفتمان سیاسی در طول بهار عربی است و تلاش دارد نشان دهد زبان در این بستر نه تنها ابزار ارتباطی، بلکه خود کنشی سیاسی در راستای بازتعریف قدرت، مقاومت و روایت‌های متضاد بوده است. از این‌رو هدف اصلی مقاله تبیین چگونگی بازنمایی گفتمان سیاسی از رهگذر زبان در بستر این منازعه سیاسی و ایدئولوژیک است.

پیشینه پژوهش

از جمله پژوهش‌هایی که بر رابطه بین «عناصر زبانی و سیاست» در مطالعه موردی «بهار عربی» تمرکز دارند، مقاله رضوان المجالی در مورد تحولات گفتمان سیاسی عرب بر اساس مهمترین سخنرانی‌های سیاسی روسای جمهور کشورهای عربی است که طبق این پژوهش، گفتمان سیاسی عربی شاهد تحول قابل توجهی در دوره بهار عربی بوده است که به وضوح در ویژگی‌ها و واژگان زبانی که در آن دوره پدیدار شد (Al-Majali, 2021). به علاوه، أسعد الصالح در کتاب خود با بررسی ۶۴ روایت شخصی از فعالان و مشارکت‌کنندگان در جنبش‌های انقلابی بهار عربی، امکان تحلیل عناصر زبانی، بلاغی و گفتمانی را فراهم می‌سازد که در شکل‌دهی به افکار عمومی و بسیج اجتماعی نقش داشته‌اند (Al-Saleh, 2024). فرهنگ رجایی نیز با تمرکز بر نقش زبان و گفتمان در ساختاردهی به هویت سیاسی و اجتماعی جوامع عربی، تأکید می‌کند که در دوره بهار عربی، زبان و گفتمان سیاسی، ابزارهایی برای بازنمایی و تفسیر واقعیت‌های اجتماعی و سیاسی شده‌اند (Rajai, 2022).

موضوع شعارهای قیام‌های اجتماعی و سیاسی و کاربرد آنها در گفتمان سیاسی نیز توجه محققانی چون دنتون، شارپ، اوردانگ و روبینس را به خود جلب کرده است (Denton, 1980; Sharp, 1984; Urdang & Robbins, 1984). همچنین پژوهش‌های کندیت و لوسیت، دنتون، کوال و لو به نقش شعارها در نمایش ایدئولوژی مسلط پرداخته‌اند (Condit and Lucaites, 1993; Denton, 1980; Kaul, 2010; Lu, 1999; Lu, 2004). سردارنیا و البرزی نیز به تحلیل محتوای مطالبات و شعارهای معترضان صنفی و اجتماعی ایران از دیماه ۱۳۹۶ به این سو پرداخته‌اند (Sardarnia & Alborzi, 2022). با این حال، پژوهش‌های متمرکز بر شعارهای بهار عربی در مقایسه با حجم عظیم این پژوهش‌ها کم‌شمار است.

در میان کشورهای تحت تأثیر، شعارهای انقلاب مصر توجه ویژه‌ای را به خود جلب کرده‌اند. مجموعه مقالاتی پیرامون ترجمه گفتمان معترضان میدان تحریر منتشر شد، از جمله اثر کرتیم و مهرز که نشانه‌شناسی انقلاب مصر را بررسی کردند (Keraitim & Mehrez, 2012)، پژوهش توبا و کمبس که به گفتمان «تحول» پرداختند (Taba & Combs, 2012)، کتاب گریبون و هوانز و پژوهش سندرز آوی که ترجمه تولیدات بصری و هنر خیابانی انقلاب را تحلیل نمودند (Sanders IV, 2012; Gribbon & Hawns, 2012)، اثر مشترک ویسونا و سندرز آوی که در آن به شاعرانه‌گی این قیام پرداختند (Sanders IV & Visona, 2012). کتاب نادر سراج شعارهای سیاسی انقلاب مصر را به عنوان یک کنش سیاسی دگرگون‌کننده بررسی کرده است (Siraj, 2014). از جمله مطالعات انجام شده در مورد زبان بهار عربی و هنرهای مختلف انقلاب، مقاله گونزالس-کیخانواست که به استفاده از رپ به عنوان هنر انقلاب پرداخته (Gonzalez-Quijano, 2013) یا مقاله دوبوا که در مورد ترانه‌های خیابانی انقلاب سوریه بحث کرده (Dubois, 2013)، پژوهش آبازا که در مورد استفاده از طنز، خنده و سوگواری در گرافیتی‌های قاهره است (Abaza, 2013)، مقاله سراج که به پدیده «جمله‌معدل» شعار «ارحل» به معنای «برو/برو بیرون/ترک کن» می‌پردازد و نحوه کاربرد این فعل تک‌کلمه‌ای و موجز توسط تظاهرکنندگان را بررسی کرده است (Srage, 2013). پژوهش نگاز که

تمرکز اصلی آن بر دگرگونی‌های معنایی و پدید آمدن امثال و حکم نو در زبان عربی سوری در پی انقلاب در مارس ۲۰۱۱ است و دگرگونی‌های زبانی عربی سوری از آغاز انقلاب در مارس ۲۰۱۱ را تحلیل کرده است (Neggaz, 2013). لاهلالی که در اثر خود نشان داده که «زبان به کاررفته در شعارهای انقلاب مصر ۲۰۱۱، بازتاب‌دهنده تنوع جامعه مصر و دیدگاه‌های سیاسی مختلف گروه‌های آن از جمله اسلامی، سکولار و لیبرال است» (Lahlali, 2014: 12). یافته‌های الحق و حسین نیز از بررسی کارکردهای زبانی منتقل شده از طریق ۴۰۰ شعار از نقاط مختلف تونس و مصر، بیست کارکرد زبانی مختلف را نشان می‌دهد که در میان آن‌ها، تحقیر برجسته‌ترین مورد است (Al-Haq & Hussein, 2012).

به نظر می‌رسد بیشتر مطالعات بالا، تمرکز خود را بر اشکال هنری گوناگون انقلاب‌ها قرار داده‌اند تا خود شعارها. حتی در مواردی که شعارهای بهار عربی مورد توجه قرار گرفته‌اند بیشتر بر ابعاد موضوعی و ایدئولوژیک تمرکز شده تا بر ویژگی‌های زبانی آن‌ها. به بیان دیگر، این مطالعات عمدتاً به مضامین رایج در شعارها پرداخته‌اند؛ مضامینی چون امید و آرمان، فراخوان برای محاکمه و مجازات، مطالبه کناره‌گیری فوری رؤسا و دعوت به آزادی و رهایی. در نتیجه، این مطالعات ورود جدی به تحلیل گفتمان انتقادی یا تحلیل گفتمان سیاسی نداشته‌اند. از این رو این مطالعه در چند زمینه با مطالعات پیشین تفاوت دارد. نخست آنکه دامنه پژوهش فراتر از گفتمان انقلاب مصر بوده و به بررسی گفتمان مورد استفاده در دیگر کشورهای عربی (تونس، لیبی، یمن، سوریه) نیز می‌پردازد. دوم آنکه این پژوهش صرفاً به ابعاد موضوعی شعارها نمی‌پردازد، بلکه درصدد است تحلیلی تفصیلی از گفتمان سیاسی آن‌ها ارائه دهد تا راهبردهایی را که معترضان برای اقناع مخاطبان درباره اعتبار مطالبات خود به کار می‌گیرند، شناسایی کند؛ راهبردهایی که در چارچوب آنچه چامسکی و هرمان «ساخت و پردازش رضایت عمومی» خوانده‌اند، قابل تفسیر است (Chomsky & Herman, 1988)). تا آنجا که نگارندگان این مقاله اطلاع دارند، هیچ مطالعه‌ای تاکنون تلاش نکرده به تحلیل گفتمان انتقادی یا تحلیل گفتمان سیاسی شعارهای

بهار عربی بپردازد و در بین پژوهش‌های انجام شده به زبان فارسی نیز این اثر نوآوری و ابتکار خاص دارد.

روش‌شناسی

داده‌های این پژوهش شامل نسخه‌های مکتوب تعدادی از شعارهایی است که معترضان در کشورهای مصر، تونس، لیبی، یمن و سوریه بر روی بنرها حمل می‌کردند یا به طور مکرر در تظاهرات سر می‌دادند. این شعارها علاوه بر پوشش تلویزیونی شبکه‌هایی چون الجزیره، العربیه و بی‌بی‌سی عربی؛ در مقالات رسانه‌ای، وبلاگ‌ها، ویدئوها و شبکه‌های اجتماعی نیز به طور گسترده منتشر شده‌اند. شعارهای گردآوری‌شده، زبان عربی محاوره‌ای و معیار را در هم می‌آمیزند و به مسائل گوناگون اجتماعی و سیاسی در پنج کشور مذکور می‌پردازند، اما پیام آن‌ها برای سراسر جهان عرب قابل تسری است و به عنوان نمونه کوچکی از شعارهای مورد استفاده در سایر کشورهای بهار عربی عمل می‌کنند. تمامی شعارها بدون هیچ گونه ویرایش یا تصحیح آورده شده‌اند. در این مقاله ۶۳ نمونه از شعارهای گردآوری‌شده به عنوان پایگاه داده برای تحلیل استفاده می‌شود.

شعارها در چارچوب مدل تحلیل گفتمان سیاسی ون دایک مورد تحلیل قرار می‌گیرند. از آنجایی که معترضان ابزارهای زبان‌شناختی - سیاسی مختلفی را به کار گرفته‌اند، این مقاله در پی آن است که ساختارهای گفتمانی گوناگونی را که معترضان در راستای بازنمایی «مربع ایدئولوژیک» مورد نظر ون دایک یعنی «برجسته‌سازی/کمرنگ‌سازی خوبی‌ها یا بدی‌های ما/آن‌ها» (Van Dijk, 1998) به کار بسته‌اند، شناسایی کند. از این رو تمرکز تحلیل بر موضوعات شعارها، طرحواره‌های فرامتنی، معناشناسی محلی و واژگان، نحو و صورت‌های نحوی، عملیات بلاغی، ساختارهای بیانی و کنش‌های گفتاری است.

با انجام این تحلیل این پژوهش نشان می‌دهد که چگونه معترضان در این جوامع عربی که سال‌ها در وضعیت بی‌قدرتی به سر می‌بردند، از «سلاح پُر بار» (Bolinger, 1980) برای تمسخر، تقابل و مقاومت در برابر گفتمان رژیم‌های تمامیت‌خواهی بهره بردند. باید تصریح کرد که گرچه تحلیل در این مطالعه دارای ماهیتی زبان‌شناختی - سیاسی است، تمرکز اصلی آن بر چگونگی دستکاری زبان در شعارهاست.

چارچوب نظری

فرکلاف معتقد است که «هدف تحلیل گفتمان، بررسی نظام‌مند روابط علی و تعیین‌کننده میان (الف) رویه‌ها، رویدادها و متون گفتمانی و (ب) ساختارها، روابط و فرایندهای اجتماعی و فرهنگی گسترده‌تر؛ بررسی این نکته که چگونه چنین رویه‌ها، رویدادها و متون از دل روابط قدرت و کشمکش‌های بر سر قدرت سر برمی‌آورند و به‌شیوه‌ای ایدئولوژیک شکل می‌گیرند؛ و کاوش در این حقیقت که خود ابهام این روابط میان گفتمان و جامعه عاملی برای تحکیم قدرت و هژمونی است» (Fairclough, 1995: 133).

با وجود آنکه پژوهش‌های متعددی با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی در افشای گفتمان‌های هژمونیک، ایدئولوژی‌ها و ساختارهای قدرت نهفته در متون شفاهی و مکتوب انجام شده، مطالعات اندکی به‌طور خاص از تحلیل گفتمان سیاسی بهره برده‌اند. از این‌رو چارچوب تحلیلی این مقاله مبتنی بر تحلیل گفتمان سیاسی ارائه شده توسط ون دایک است (Van Dijk, 1997). ون دایک تحلیل گفتمان سیاسی را به‌عنوان گسترشی از تحلیل گفتمان انتقادی معرفی می‌کند که عمدتاً معطوف به «بازتولید قدرت سیاسی، سوءاستفاده از قدرت یا سلطه از طریق گفتمان سیاسی، و همچنین اشکال مختلف مقاومت یا مقابله با چنین هژمونی گفتمانی» است (Van Dijk, 1997: 11).

به‌نقل از ون دایک، گفتمان سیاسی توسط کنشگران آن تعریف می‌شود و تصریح می‌کند که بازیگران عرصه سیاست تنها به سیاستمداران محدود نمی‌شوند و تحلیل گفتمان سیاسی باید شامل «گیرندگان مختلف در رویدادهای ارتباطی سیاسی مانند عموم مردم، شهروندان، توده‌ها و دیگر گروه‌ها یا دسته‌ها» نیز باشد (Van Dijk, 1997: 13).

تحلیل گفتمان سیاسی ون دایک تعادلی میان تحلیل زبان‌شناختی و تحلیل سیاسی ایجاد می‌کند و می‌تواند با تمرکز بر ویژگی‌های گفتمان مرتبط با هدف یا کارکرد فرایند یا رخداد سیاسی، پرسش‌های بنیادین علوم سیاسی را پاسخ دهد (Van Dijk, 1997: 38). ویلسون نیز بر نقش زبان و ساختار گفتمان در تحلیل گفتمان سیاسی تأکید دارد و یادآور می‌شود که «برخی ویژگی‌های اصلی باید در حوزه گفتمان سیاسی ثابت بمانند و محور

این ثبات، نقش زبان و ساختار زبان و بهره‌برداری از آن در ساخت پیام سیاسی و ایجاد تأثیر سیاسی است (Wilson, 2003: 13).

می‌توان استدلال کرد که بر اساس مشارکت‌کنندگان و محتوای شعارها، شعارهای بهار عربی مصداق گفتمان سیاسی‌اند. زمینه گفتمان سیاسی در این تحقیق مجموعه گسترده‌ای از شرکت‌کنندگان را دربر می‌گیرد؛ از احزاب سیاسی، توده مردم و اتحادیه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهادی که همگی در فعالیت‌های سیاسی گوناگون از جمله تظاهرات، اعتراضات و نافرمانی مدنی مشارکت داشتند. از نظر مضمون نیز این شعارها با مسائل سیاسی متعددی مانند تغییر سیاسی، دموکراسی، عدالت، آزادی، سرنگونی رژیم‌ها سروکار دارند. با این حال، مشارکت‌کنندگان و محتوا ممکن است به‌تنهایی برای برچسب‌گذاری شعارها به‌عنوان گفتمان سیاسی کافی نباشند؛ بلکه بررسی متن و زمینه آن معیار بنیادین تعیین اعتبار گفتمان سیاسی است.

اگرچه ون دایک معتقد است که «ساختارهای گفتمان سیاسی به‌ندرت انحصاری‌اند، اما گفتمان‌های مؤثر و نمادین در زمینه‌های سیاسی می‌توانند ساختارها و راهبردهای برگزیده‌ای داشته باشند که در تحقق مناسب کنش‌های سیاسی در چارچوب‌های سیاسی کاربردی باشند. برای شناسایی این «روش‌های گفتمانی برگزیده در انجام سیاست» لازم است سطوح و ابعاد گوناگون ساختار گفتمان مورد واکاوی قرار گیرد (Van Dijk, 1997: 25). از نظر ساختارهای گفتمانی، ون دایک بر این نکته تأکید می‌کند که گفتمان سیاسی اغلب حول موضوعات خاص، فراساختارهای متنی، معناشناسی محلی و واژگان، نحو، عملیات بلاغی، ساختارهای بیانی و کنش‌های گفتاری سازمان می‌یابد (van Dijk, 1997). از این‌رو این مقاله می‌کوشد میزان به‌کارگیری برخی از این ساختارها در شعارهای بهار عربی را تعیین کند.

یافته‌ها

الف- موضوعات شعارها

یک روش اصلی برای تحلیل گفتمان سیاسی، بررسی ابزارهای سیاسی مورد استفاده در یک گفتمان معین است. ون دایک استدلال می‌کند که مقوله «تاپیکا»^۱ یا «تیپولوژی»^۲ در تحلیل گفتمان به اندازه کافی مورد توجه قرار نگرفته است. منظور از «تاپیکا» تحلیل گفتمان‌های گوناگون، معانی آن‌ها، موقعیت‌های پیرامونی‌شان و زمینه‌هایی است که در آن‌ها رخ می‌دهند (Van Dijk, 1997: 26). شعارهای بهار عربی را نیز می‌توان تحت مجموعه‌ای از موضوعات مرتبط با دیدگاه‌های دینی، اجتماعی- اقتصادی، فرهنگی و سیاسی معترضان تحلیل کرد.

* طنز و هجو سیاسی

ون دایک پیشنهاد می‌کند که موضوعات سیاسی عمدتاً به بازیگران سیاسی مربوط می‌شوند (Van Dijk, 1997: 28). در بسیاری از شعارها، رهبران پیشین عرب و عملکرد آن‌ها دستمایه تمسخر و طنز قرار گرفتند. معترضان با بهره‌گیری از دانش خود درباره فرهنگ و بلاغت عربی، پیام‌های طنزآمیزی را در قالب شوخ طبعی سیاسی خلق کرده‌اند (شعار ۱). بیان طنز و شوخ طبعی سیاسی صرفاً به روش‌های زبانی محدود نمی‌شود، بلکه از طریق چندوجهی بودن^۳ نیز منتقل می‌گردد. در این روش، مواد نشانه‌شناختی گفتاری و بصری با یکدیگر ترکیب شده و پیام‌های سیاسی را تولید می‌کنند (Van Dijk, 1997: 26). شعار ۲ نمونه‌ای از طنز سیاسی چندوجهی است. در شعارهای ۱ و ۲، الشعب (مردم) نقش مشارکت‌کننده را دارند و کنش‌هایی چون تغییر رژیم، تمایل به مصرف داروی قذافی یا حتی تغییر غذا، همگی دارای ماهیتی عمومی هستند. این شعارها تصمیمی جمعی از سوی مردم برای کنترل روند سیاسی، به چالش کشیدن سیاست‌های موجود، ترسیم آینده‌ای متفاوت و بهتر برای شهروندان عادی را نشان می‌دهند.

1. Topica

2. Typology

3. Multimodality

* ارزیابی سیاسی

ون دایک بیان می‌کند که موضوعات اغلب شامل ارزیابی‌های سیاسی^۱ دوجبهی از سیاستمداران، چهره‌های عمومی، سازمان‌ها و عملکردهای آنها هستند (Van Dijk, 1997: 28). داده‌های این پژوهش، نمونه‌های متعددی از ارجاع به سیاستمداران و کنش‌هایشان را دربر دارد. برخی از این ارزیابی‌ها در قالب الفاظ رکیک یا ناسزا نسبت به رؤسای حکومت، همسران آنها یا کل نظام سیاسی‌شان بیان شده‌اند. شعارهای ۳ و ۴ نمونه‌ای از آن چیزی است که ون دایک از آن با عنوان «اصل راهبردی در همه گفتمان‌های ایدئولوژیک و سیاسی» یاد می‌کند یعنی «تأکید یا کمرنگ‌سازی اقدامات خوب/بد ما/آنها» (Van Dijk, 1997: 28).

* تهدیدات سیاسی

گفتمان سیاسی همچنین سرشار از تهدیدات سیاسی است که متوجه مخالفان می‌شود. در بسیاری از شعارها در کشورهایی که شاهد قیام بوده‌اند، تهدید به شورش یا طغیان علیه رژیم مشاهده می‌شود. در شعارهای ۵ و ۶، تهدیدات مستقیماً متوجه رئیس‌جمهور پیشین مصر و نیز رژیم اوست.

* ملی‌گرایی، نارضایتی از سیاست‌های جاری و مطالبه‌گری

موضوع خواسته‌های معترضان صرفاً به امور داخلی محدود نمی‌شود و مسائل کلی جهان عرب و اسلام و مسئله فلسطین به طور خاص جایگاه مشخصی در شعارها یافته‌اند. همان‌طور که در شعارهای (۷) و (۸) پیداست، معترضان از موضع کشورشان در قبال قضیه فلسطین رضایت ندارند.

* سطح رفاه زندگی

گفتمان سیاسی صرفاً به عناصر مختلف حوزه سیاسی اشاره ندارد؛ بلکه اغلب موضوعات خود را با حوزه‌های دیگر اجتماعی ترکیب می‌کند (Van Dijk, 1997: 25). شمار قابل

1. Political Evaluation

توجهی از مردم در کشورهای درگیر بهار عربی، زیر خط فقر یا اندکی بالاتر از آن زندگی می‌کنند؛ خط فقری که در بازه بهار عربی، از سوی بانک جهانی معادل روزانه ۲ دلار تعیین شده بود (The World Bank, 2013). همانطور که در شعارهای ۹ و ۱۰ مشخص است، سطح رفاه زندگی در شعارهای معترضان بازتاب یافته است.

فراساختارهای متنی

هر گفتمانی دارای ساختارهای کلان یا طرحواره‌ای متنی خاص خود است که بنا بر هدف ارتباطی، مخاطب، میزان بار اطلاعاتی و عوامل دیگر متفاوت می‌شود (Grabe & Kaplan, 1996: 54; Swales, 1990; Van Dijk, 1997: 29). شعارهای سیاسی همچون ژانرهای گفتمانی، الگوهای طرحواره‌ای مختص خود را دارند و از فرم‌های خاص، قراردادی و متعارفی برخوردارند. معترضان برای انتقال ایده‌های خود از شعارهای کوتاه، روشن، جذاب و موسیقایی بهره می‌گیرند که به دلیل الگوی صوتی خاص، به آسانی در ذهن باقی می‌مانند. استفاده از توازی^۱، تعویض^۲، زبان محاوره‌ای^۳، واج‌آرایی^۴، هم‌آوایی^۵ و تقابل^۶ همگی از جمله ابزارهای به کاررفته در طرحواره‌های متنی شعارهای سیاسی هستند. تحلیل دقیق‌تر این ابزارها در بخش «عملیات بلاغی» ارائه خواهد شد.

ویژگی طرح‌وار دیگری که در ساختار شعارها قابل مشاهده است، گرایش سازندگان آن‌ها به نقض هنجارهای نحوی، سبکی و بلاغی به منظور انتقال موثر پیام‌های خاص سیاسی است. این مسئله نه ضعف شعارها بلکه به عکس مزیتی برای آن‌ها به شمار می‌رود. چرا که «در برخی موقعیت‌ها، عجیب بودن کاملاً پذیرفته شده است، و حتی نقض قواعد زبانی، ویژگی مثبتی در ارتباط تلقی می‌شود» (Crystal, 2003: 400).

-
1. Parallelism
 2. Antimetabole
 3. Colloquialism
 4. Alliteration
 5. Assonance
 6. Antithesis

معناشناسی محلی و واژگان

افراد دخیل در گفتمان سیاسی، بنا به گفته ون دایک، «تمایل دارند تمام معانی را که درباره خودشان و گروه‌شان (ملت، حزب، ایدئولوژی) مثبت است، برجسته سازند و معانی منفی درباره «دیگری‌ها» را نیز به همان اندازه برجسته کنند. در عین حال، اطلاعاتی را که برای خودشان بد و برای مخالفان‌شان مطلوب است، پنهان و کمرنگ کرده، تقلیل می‌دهند یا به‌طور ضمنی مطرح می‌کنند» (Van Dijk, 1997: 30). یک نگاه اجمالی به شعارها نشان می‌دهد که شعارهای مربوط به انقلابیون حامل معانی مثبتند. این شعارها کنش‌گران ضدنظام را به‌صورت گروهی آرمان‌گرا و یکپارچه ترسیم می‌کنند که در پی بهبود جامعه‌اند. برای نمونه، در حالی که سوسیالیست‌ها، اسلام‌گرایان، کمونیست‌ها، ناصری‌ها و گروه‌های دیگر نقش مهمی در خیزش‌ها داشتند و سابقه‌ای طولانی از تعارض و ناکارآمدی‌های سیاسی میان آن‌ها وجود دارد، در شعارها هیچ‌گونه اطلاعاتی که موجب بدنامی این نیروها شود یا اشاره‌ای به حکمرانی ناموفق آنها در گذشته دیده نمی‌شود.

در سطح واژگانی، انتخاب واژه‌ها نوعی سوگیری آشکار را در راستای «اصول جناحی مربع ایدئولوژیک»^۱ نشان می‌دهد (Van Dijk, 2006: 33). در حالی که جوانان در تمام کشورهای عربی به‌عنوان «ثوار» [انقلابیون]، «الشباب الحلو» [مردم خوب] و «مسالمین» [صلح‌طلب] توصیف می‌شوند، طرفداران رژیم‌ها «بلطجیه» [اراذل و اوباش]، «الشباب الوحش» [مردم بد]، «إرهابیین» [تروریست‌ها]، «قتله» [قاتلان] و «سفاحین» [خون‌ریزان] نامیده می‌شوند. در نقطه مقابل، ائتلاف‌های وابسته به رژیم‌ها «انقلاب مسالمت‌آمیز» جوانان را «فوضی» [هرج و مرج]، «تخریب» [خرابکاری] و «فتنه» [فتنه‌گری] می‌نامند و محل تجمع معترضان یا «ساحات التغير» [میدان‌های تغییر]، توسط مخالفان با عنوان «ساحات التغير» [میدان‌های فریب] توصیف می‌شوند.

علاوه بر این، اعمال خشونت‌آمیز از سوی هر دو طرف در گفتمان‌های اعتراضی، با نوعی زبان پوششی^۲ توجیه و تلطیف شده‌اند (Fawcett, 1997: 5). به‌عنوان نمونه در

1. The Ideological Square

2. Euphemistic

یمن، برخی از معترضان حمله و اشغالِ نهادهای رسمی را با عبارت «سقوط سلمی للمؤسسات الرسمية» [سقوط مسالمت‌آمیز نهادهای رسمی] توصیف کرده‌اند. در اینجا استفاده از واژه «مسالمت‌آمیز» نمونه‌ای از استعمال زبان پوششی برای توجیه یک اقدام خصمانه است.

از این رو چه تظاهرکنندگان مخالف رژیم و چه طرفداران آن، مجموعه گسترده‌ای از واژگان و عبارات خاص را به کار برده‌اند و توانسته‌اند «دسته‌های واژگانی تازه‌ای برای سخن گفتن درباره پدیده‌هایی خلق کنند که پیش‌تر برای آن‌ها از همان واژگان رایج استفاده می‌کردند (Fawcett, 1997: 5).

نحو و صورت‌های نحوی

ون دایک فهرستی از ویژگی‌های صرفی-نحوی مرتبط با گفتمان سیاسی در زبان انگلیسی ارائه می‌دهد. این ویژگی‌ها شامل استفاده از ضمائر، جابه‌جایی ترتیب واژگان، استفاده از مقولات نحوی خاص، ساختارهای معلوم و مجهول، اسمی‌سازی، عبارات تودرتو، پیچیدگی جمله و دیگر روش‌های بیان معانی ضمنی در ساختارهای نحوی است (Van Dijk, 1997). شعارهای مورد بررسی در این پژوهش نشان می‌دهند که سبک نحوی آنها به طرز ظریفی دست‌کاری شده تا ایدئولوژی‌ها و مواضع خاصی را القا کند.

استفاده از ضمائر

یکی از ویژگی‌های نحوی در شعارهای سیاسی، کاربرد ضمائر اشاره‌ای مانند ما در برابر آن‌ها است. به گفته ون دایک، استفاده از این ضمائر دارای کارکردهای معناشناختی است (Van Dijk, 1997). در شعار ۱۰، هو [او] برای اشاره به مبارک به کار رفته است و إحنا [ما] به جوانان مصری یا به طور کلی مردم مصر اشاره دارد. این شعار میان زندگی مرفه رئیس‌جمهور و رنج جمعی دیگر مصریان تمایز قائل می‌شود. شعارهای ۱۱ و ۱۲ نیز با استفاده از ضمائر به‌روشنی نشان‌دهنده حس همبستگی و شمول‌گرایی نسبت به جوانان یا مردم هستند و در مقابل، حس طرد شدن رژیم و حامیان آن را بیان می‌کنند.

استفاده از افعال ندا دهنده

از شیوه‌های پرکاربرد در گفتمان سیاسی، استفاده از افعال ندا دهنده است که سیاستمداران در موقعیت‌های مختلف از آن استفاده می‌کنند. این راهبرد به‌طور گسترده‌ای در شعارهای سیاسی نیز دیده می‌شود. بدنه داده‌های پژوهش، نمونه‌های متعددی را نشان می‌دهد که در آن‌ها انقلابیون یا حامیان رژیم با استفاده از عبارات ندایی و با ذکر نام شخص سعی دارند در مقابل مخالفان برتری یابند یا از خود دفاع کنند. در مثال‌های ۱۳، ۱۴ و ۱۵ از این راهبرد استفاده شده است. در موارد دیگر، این تکنیک به شکلی همدلانه برای ابراز دلسوزی نسبت به شخصیت‌های سیاسی که در توسعه کشورشان نقش مثبت داشته‌اند به کار رفته است. یکی از این شخصیت‌ها، رئیس‌جمهور فقید یمن است که در شعار ۱۶ مخاطب قرار گرفته است.

جملات امری

هالیدی چهار نقش اصلی گفتار را شناسایی می‌کند: اطلاع دادن، اطلاعات خواستن، اعطای کالا و خدمات و مطالبه کالا و خدمات. مورد آخر به‌طور سنتی به‌عنوان فرمان یا دستور شناخته می‌شود. مطالبه کالا و خدمات اساس بسیاری از شعارهای سیاسی را تشکیل می‌دهد (Halliday, 1994: 69)، چنان‌که در شعارهای ۱۷، ۱۸ و ۱۹ مشاهده می‌شود و هالیدی بیان می‌کند، یکی از کارکردهای جملات امری، فرمان دادن به دیگران برای انجام کاری است (Halliday, 1970) و کارکرد دیگر این جملات، دعوت مخاطب به مشارکت در عملی جمعی است. قالب رایج این کارکرد دوم معمولاً با عبارت «بیایید» یا «بیایید تا...» آغاز می‌شود. نمونه‌ای از این نوع کارکرد در شعار ۲۰ آمده است.

ساختار تعویضی

تعویض، شکلی از تأکید در بلاغت است که در آن، کلمات یا عبارات در یک جمله یا عبارت به‌طور دقیق یا حدودی، به‌صورت وارونه در عبارت بعدی تکرار می‌شوند (تبدیل الگوی الف-ب به ب-الف) (American Rhetoric). نمونه‌ای از این ساختار در شعار ۲۱ قابل مشاهده است.

حذف

حذف یکی از شگردهای انسجام بخشی در زبان است که در آن بخشی از ساختار جمله حذف می شود. این روش به طور گسترده در شعارهای انقلابی کاربرد دارد و در شعارهای ۲۲ و ۲۳ مشاهده می شود.

اسمی سازی

برخی از شعارها از لحاظ ساختار نحوی اسمی سازی شده اند، به طوری که فعل به اسم تبدیل شده و در پی آن، گروه اسمی گسترش یافته ای قرار گرفته است. این ساختار در زبان عربی با نام «إضافة» شناخته می شود که در نمونه های ۲۴ و ۲۵ قابل مشاهده است. همچنین در برخی از شعارها، جملات اسمی فاقد فعل هستند، اما معنا همچنان به وضوح منتقل می شود. نمونه ای از این ساختار در شعار ۲۶ ارائه شده است.

تغییر در ترتیب واژگان

برخی از شعارها برای تأکید بر موضوع، از ترتیب واژگانی معیار زبان عربی فاصله می گیرند. به عبارت دیگر جمله فعلی می تواند با تغییر ترتیب فعل - فاعل - مفعول به فاعل - مفعول - فعل، به جمله اسمی تبدیل شود. این جابه جایی در ترتیب واژگان، تأکید را بر موضوع شعار قرار می دهد. علاوه بر این، از فعل مضارع استفاده می شود تا آنی بودن کنش را القا کند، حتی اگر رویداد مورد نظر از پیش رخ داده باشد (Watson, 1999: 170). نمونه ای شناخته شده و پر کاربرد از این ساختار، شعارهای ۲۷ تا ۳۰ است. انقلابیون همچنین از تأکید بر موضوع برای تأکید بر جنبه های منفی گروه های بیرونی بهره برده اند؛ همان طور که در شعار ۳۱ مشهود است.

عملیات بلاغی

بلاغت در فرآیند اقناع مخاطب نقش حیاتی ایفا می کند. به کارگیری صنایع بلاغی در شعارهای بهار عربی سبب می شود این شعارها ماندگار، قابل تکرار و آسان برای حفظ و

انتقال به مخاطبان گسترده‌تری باشند. شعارهای بهار عربی از آرایه‌های ادبی و بیانی مختلفی بهره‌مند بودند که در ادامه، نمونه‌هایی از آنها معرفی می‌شوند.

❖ واج‌آرایی، قافیه و تکرار صرفی

بسیاری از شعارها با هدف ایجاد تاثیرگذاری بیانی، به صورت آگاهانه از الگوهای آوایی بهره‌برده‌اند. از جمله این ابزارها می‌توان به واج‌آرایی اشاره کرد که در آن صدای یکسانی در دو یا چند واژه تکرار می‌شود. این تکرار صوتی باعث ایجاد آوایی موزون در زبان شده و شنوندگان یا مخاطبان را بیشتر جذب می‌کند و به آنان لذت شنیداری می‌بخشد. همچنین در شعارهای مورد بررسی، قافیه به صورت مکرر به کار رفته است تا زبان را آراسته و توجه مخاطبان را جلب کند. علاوه بر این، زبان عربی از هر دو نوع تکرار الگو و تکرار ریشه بهره‌مند است که در خدمت اهداف سبکی و بلاغی یا به منظور ایجاد انسجام متنی به کار می‌روند و گونه‌های مختلفی از تکرارهای صرفی در شعارها مشاهده می‌شود. شعارهای ۳۲ تا ۳۷ از ابراز واج‌آرایی، قافیه و تکرار صرفی بهره‌برده‌اند.

❖ تشبیه

تشبیه یک ابزار بلاغی و زیباشناختی است که به طور مکرر در شعارها استفاده شده است. در تشبیه، یک پدیده با پدیده‌ای دیگر، خواه در مدح یا ذم، تحسین یا تنفرآفرینی مقایسه می‌شود. این مقایسه با استفاده از واژگانی چون «مثل»، «ک» یا «کأن» در عربی صورت می‌گیرد. شعارهای ۳۸ و ۳۹ نشان می‌دهند که گرایش به استفاده از تشبیهات منفرد در نكوهش رژیم‌ها مشهود است.

❖ اغراق

شعارنویسان از اغراق برای توضیح وضعیت فرد یا پدیده‌ای همراه با بزرگ‌نمایی‌های افراطی استفاده کرده‌اند، همان گونه که در شعارهای ۴۰ و ۴۱ مشاهده می‌شود.

* مجاز مرسل

مجاز مرسل به وفور در گفتمان سیاسی عربی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این شگرد بلاغی زمانی به کار می‌رود که شیء یا مفهومی با نام چیزی که به گونه‌ای نزدیک یا وابسته به آن است جایگزین می‌شود. مجاز مرسل با استعاره متفاوت است؛ در حالی که پیوند در استعاره مبتنی بر شباهت میان دو مفهوم است، در مجاز مرسل این پیوند بر اساس مجاورت صورت می‌گیرد (Courtney, 1990: 75). در شعارهای ۴۲ و ۴۳ مجاز مرسل به کاربرده شده است. به گفته عبدالرووف، «کارکرد اصلی مجاز مرسل، اشاره به ویژگی خاصی از یک فرد و پوشاندن آن در قالب بیان زبانی است، بدون اینکه آن ویژگی به صورت مستقیم ذکر شود. این کارکرد از سوی گوینده چه در مدح و چه در ذم به کار گرفته می‌شود» (Abdul-Roaf, 2006: 234). در شعارهای ۴۴ و ۴۵، از «مجاز وصفی» برای ارجاع به ویژگی‌های شخصیتی صالح و قذافی استفاده شده است.

* تقابل معنایی

تقابل معنایی یکی از شیوه‌های بلاغی است که در آن دو مفهوم متضاد، چه تمثیلی و چه غیرتمثیلی، کنار یکدیگر قرار می‌گیرند. این شیوه به عنوان نمونه در شعار ۴۶ به کار گرفته شده است.

* موازی‌سازی

قدرت اقناعی شعارها گاهی از طریق استفاده از ساختارهای نحوی موازی تقویت می‌شود، همان گونه که در شعارهای ۴۷ و ۴۸ مشاهده می‌شود.

* تکرار

راهبرد بلاغی تکرار در شعارها به دلایل متعددی همچون تأکید، اثرگذاری عاطفی و تقویت معنا به کار می‌رود و شعار ۴۹ نمونه‌ای از کاربرد تکرار بلاغی است.

ساختارهای بیانی

نحوه بازنمایی ساختارهای صوتی و گرافیکی شعارها، نقشی غیرمستقیم در تأکید یا کاهش بار معنایی ایدئولوژیک معترضان ایفا می‌کند (Van Dijk, 1999: 36). در حالی که بسیاری از شعارها با این هدف که با صدای بلند سر داده شوند، خلق شده‌اند؛ ارائه آن‌ها به صورت بصری نیز با مهارت بالایی صورت گرفته است. معنای اندیشه‌محور با استفاده از فونت‌های درشت و رنگ‌های چشم‌گیر و از طریق بنرها، حکاکی بر نان، خال‌کوبی، دیوارنویسی، نوشتن با خون، بازنمایی تصویری با عکس و طراحی منتقل شده است. بدین ترتیب نظام‌های نشانه‌ای گوناگون به صورت هم‌زمان و معنادار در کنار هم به کار رفته‌اند (Halliday & Hasan, 1985: 4). این ویژگی باعث شده است که شعارها به عنوان یک نوع نماینده نشانه‌شناسی اجتماعی تلقی شوند.

کنش‌های گفتاری و تعامل

کنش گفتاری، عملی است که گوینده از طریق گفتار خود آن را انجام می‌دهد. سرایندگان شعارهای بهار عربی از کنش‌های گفتاری متعددی بهره برده‌اند. بسیاری از این شعارها حاوی کنش‌های گفتاری از نوع دستوری (شعار ۵۰)، تشویقی (شعار ۵۱)، اندرزی و هشدار (شعار ۵۲)، تهدیدی (شعار ۵۳ و ۵۴)، تأکیدی (شعار ۵۵)، اتهام‌زنی و ضداتهام‌زنی (شعارهای ۵۶، ۵۷ و ۵۸)، پرسشی (شعار ۶۱) و دعا و توسل (شعارهای ۶۲ و ۶۳) هستند.

یکی دیگر از کنش‌های سیاسی رایج در شعارهای بهار عربی، مشروعیت‌بخشی است. در شماری از شعارها ابتدا تصویری مثبت ارائه می‌شود و سپس با به کارگیری اصطلاحی خاص مانند لکن (اما) آن تصویر رد می‌شود (Van Dijk, 1995, 1998). این راهبرد، نوعی بازنمایی مثبت از مشروع‌سازی خود و بازنمایی منفی و نامشروع‌سازی دیگری محسوب می‌شود (Van Dijk, 1995, 1998, 2006). به عنوان نمونه به شعار ۵۹ توجه کنید. همان‌طور که ون دایک خاطرنشان می‌کند و در شعار ۶۰ نیز دیده می‌شود، مشروعیت‌بخشی کنشی اجتماعی و فرایندی پیچیده است که می‌تواند از طریق دیگر

کنش‌های گفتاری نظیر تاکید، انکار، ضداتهام و نظایر آن تحقق یابد (Van Dijk, 1997: 37).

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با واکاوی سازوکارهای گفتمانی شعارهای بهار عربی، نشان می‌دهد که این شعارها فراتر از انتقال ساده انتقادات، به بازتعریف معیارهای گفتمان سیاسی پرداختند. یافته‌ها مؤید این فرضیه است که تثبیت این شعارها به عنوان یک گونه‌ی فرعی متمایز و موثر در گفتمان سیاسی، مرهون چهار راهبرد کلیدی است: ساده‌سازی پیام، قطبی‌سازی اخلاقی مطلق (ما/آنها)، ارجاع به هویت جمعی و بسیج هیجانی. این راهبردها نه در انزوا که در تعاملی پویا و در سه سطح کلان مشروعیت‌زدایی از نظام موجود، مشروعیت‌بخشی به بدیل انقلابی و بسیج جمعی از طریق ایجاد حس هویت واحد عمل کردند.

در سطح نخست، ساده‌سازی پیام از طریق ایجاز نحوی (جملات اسمی فاقد فعل، امری و حذف) و قطبی‌سازی اخلاقی با استفاده از سیستم دوگانه واژگانی و ضمائر («ما»ی فراگیر در مقابل «آنها»ی طردشده)، جهان اجتماعی را به دو اردوگاه متضاد «خیر/شر» تقسیم کرد. این سازوکار، پیام انتقادی و مشروعیت‌زدا از دشمن مشترک را به گونه‌ای شفاف و انکارناپذیر ارائه داد که برای توده مردم قابل درک و انتقال باشد.

در سطح دوم، این تقابل صرفاً تخریبگر نبود، بلکه مبتنی بر ارجاع به هویت جمعی آسیب‌دیده، به بازتعریف «ما»یی پرداخت که خواهان عدالت، کرامت و آزادی بودند. کاربرد افعال ندایی و جملات تعویضی، مخاطب را مستقیماً درگیر کرده و یک «هویت انقلابی» یکپارچه و آرمان‌گرا را علیه گفتمان مسلط رژیم‌ها باز می‌ساخت. این فرآیند، همان مشروعیت‌بخشی به هویت بدیلی بود که شعارها نمایندگی می‌کردند.

سرانجام، مؤثرترین عامل تثبیت این گونه‌ی فرعی، بسیج هیجانی از طریق ابزارهای بلاغی و بیانی بود. قافیه، موازی‌سازی، واج‌آرایی، تکرار و چندوجهی بودن (ترکیب متن با تصویر و موسیقی)، پیام‌های پیچیده سیاسی را به واحدهای معنایی قدرتمند، به یادماندنی و قابل انتقال در قالب شعار تبدیل می‌کند. این شعارها با تبدیل شدن به «ویروس‌های معنایی»، نقش رسانه بدیل را به شکلی کارآمد ایفا نمودند و به ابزارهای ضربه‌زننده، به یاد

ماندنی و قابل تکثیر تبدیل شدند که هیجان اشتراکی و عزم جمعی را دامن می‌زدند. این شعارها همچنین با کنش‌های گفتاری چون امر و دستور، دیگر منتقد محض نبودند، بلکه در نقش کنشگرانی ظاهر شدند که حق حاکمیت را از آن خود می‌دانستند و در حال تثبیت یک نظم گفتمانی جدید بودند. این ویژگی، شعارها را از قالب یک انتقاد صرف خارج کرده و به «کنشی نمادین» بدل نمود که خود عرصه اجرایی شدن قدرت مردم بود. در نتیجه، این پژوهش نشان می‌دهد که شعارهای بهار عربی با تلفیق این راهبردها، معیارهای گفتمان سیاسی را بسط دادند. آنها با عبور از اشکال رسمی و یکسویه ارتباط، گفتمانی مشارکتی، چندرسانه‌ای و هیجان‌محور خلق کردند که در آن زبان، خودکنشی سیاسی برای بازپس‌گیری حق سخن گفتن و بازتعریف روابط قدرت بود. این مدل گفتمانی، یک اکوسیستم معنا ساز است که در آن، هر عنصر زبانی- از یک ضمیر گرفته تا یک قافیه- به صورت هماهنگ در خدمت تخریب جهان نمادین رژیم‌های مستبد و همزمان، ساخت جهان نمادین جدیدی مبتنی بر اراده جمعی عمل می‌کند. به این ترتیب، این شعارها نه تنها یک رسانه بدیل که یک گونه‌ی فرعی متمایز، پویا و اقناع‌کننده در گفتمان سیاسی معاصر جهان عرب تثبیت کردند که کارآمدی خود را در میدان عمل به اثبات رساند.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Parisa Rezaei

Fedeshkoyeh

Bahram Akhavan

Kazemi

<https://orcid.org/0000-0001-7830-757X>

<https://orcid.org/0000-0003-3869-0257>

منابع

- الصالح، اسعد، (۱۴۰۳)، *فريادهای بهار عربی: روایت‌های شخصی از انقلاب‌های عربی*. ترجمه محمدمهدی هاتف، مهدیه میرمحمد و جمعی از مترجمین، محل نشر: کرگدن.
- المجالی، رضوان، (۲۰۲۱)، «التجاهات العامة في دراسة العالم العربي في السياسة الدولية: الخطاب السياسي العربي في ظل الربيع العربي (۲۰۱۱-۲۰۱۹) دراسة حالة»، *دراسات: العلوم الانسانية والاجتماعية*، دوره ۴۸، شماره ۳.
- رجایی، فرهنگ، (۱۴۰۱)، *اندیشه سیاسی در جهان عرب؛ از پایینز خلافت تا بهار عربی*، محل نشر: مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه.
- سراج، نادر، (۲۰۱۷)، *الخطاب الاحتجاجي: دراسة تحليلية في شعارات الحراك المدني*، محل نشر: المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات.
- سراج، نادر، (۲۰۱۴)، *مصر الثورة وشعارات شبابها: دراسة لسانية في عفوية التعبير*، محل نشر: المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات.
- سردارنیا، خلیل و البرزی، هنگامه، (۱۴۰۱)، «تحليل اعتراضات صنفی - اجتماعي اخير در ايران از منظر نظرية سياست خیابان»، *پژوهش‌های راهبردی سیاست*، دوره ۱۱، شماره ۴۰، ۱۰۷-۱۵۰.
- عیطة، مالک، (۲۰۱۷)، *سیمائیه الخطاب السياسي العربي نظرة في مشكلات التأويل في الخطاب الثوري السوري*، محل نشر: مرکز حرمون للدراسات المعاصرة.

References

- Abaza, M, (2013), "Satire, Laughter and Mourning in Cairo's Graffiti", *Orient-Institut Studies*, Available at: [http:// www. perspectivia. net/ content/ publikationen/ orientinstitut- studies/ 2-2013/ abaza_satire/](http://www.perspectivia.net/content/publikationen/orientinstitut-studies/2-2013/abaza_satire/), Accessed 8 June 2015.
- Abdul-Raof, H, (2006), *Arabic Rhetoric: A Pragmatic Analysis*, London: UK: Routledge.
- Al-akhbar, (2011), "Shi'arat al-Thawrah al-Yamaniyah: Ibarat Mujazah La Takhlū Min al-Du'abah", Available at: [http:// www.al-akhbar. com/ node/6050](http://www.al-akhbar.com/node/6050), Last Seen: 5 July 2025.
- Al-Haq, F. A., & Hussein, A, (2012), "The Slogans of the Tunisian and Egyptian Revolutions", In: *42nd Colloquium on African Languages and*

Linguistics (CALL), Leiden, The Netherlands, 27–29 August 2012. Leiden, The Netherlands: Leiden University Centre for Linguistics.

- Aljazeera.net, (2011), “Shi‘arat al-Thawra bi-Dababāt Jaysh Miṣr”, Available at: [http:// www. aljazeera. net/ news/ reportsandinterviews/ 2011/2/5](http://www.aljazeera.net/news/reportsandinterviews/2011/2/5) Last Seen 5 July 2025.
- Americanrhetoric, (2025), “Figures: Antimetabole”, Available at: [http:// www.americanrhetoric.com/figures/antimetabole.htm](http://www.americanrhetoric.com/figures/antimetabole.htm), Last Seen: 5 July 2025).
- Blogspot, (2011), *Ta‘rif al-Baltajah*, Available at: [http:// 3malamatan. blogspot.com/2008/06/blog-post_08.html](http://3malamatan.blogspot.com/2008/06/blog-post_08.html), Last Seen: 5, 2025).
- Bolinger, D, (1980), *Language – The Loaded Weapon: The Use and Abuse of Language Today*, London, UK: Longman Group.
- Chilton, P. A & Schäffner, C, (1997), “Discourse and Politics”, In: van Dijk, T. A. (ed.) *Discourse as Social Interaction*, London, UK: SAGE, pp. 206–230.
- Chomsky, N & Herman, E, (1988), *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, New York, NY: Pantheon.
- Condit, C & Lucaites, J, (1993), *Crafting Equality: America’s Anglo-African Word*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Courtney, R, (1990), *Drama and Intelligence: A Cognitive Theory*, Montreal, QC: McGill-Queen’s University Press.
- Crystal, D, (2003), *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Denton, R, (1980), “The Rhetorical Functions of Slogans: Classifications and Characteristics”, *Communication Quarterly*, Vol. 28, No. 2.
- Dubois, S, (2013), “Street Songs from the Syrian Protests”, *Orient-Institut Studies*, 2(2013), Available at: [http:// www. perspectivia. net/ content/ publikationen/orient-institutstudies/2-2013/dubois_songs](http://www.perspectivia.net/content/publikationen/orient-institutstudies/2-2013/dubois_songs), Last Seen: 8 June 2015.
- Elaphblog, (2011), *Shafshufat al-Qadhafi*, available at: [http:// www.elaphblog.com/posts.aspx?u=844&A=78370](http://www.elaphblog.com/posts.aspx?u=844&A=78370) (Accessed July 5, 2025).

- Fairclough, N. L, (1995), *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Harlow, UK: Longman.
- Facebook, (2013, July 12), “Zanqa Zanqa Dar Dar Badna Rasak Ya Bashar” [Video], Facebook, <https://facebook.com/100069204998188>, Last Seen: 5 July 2025).
- Facebook, (2023, February 11), “Zanqa Zanqa Dar Dar Ya Qadhafi Dart Al-Ar”, Facebook, <https://facebook.com/FebruaSS/videos/570773604963077>, Last Seen: 5 July 2025).
- Fawcett, P, (1997), *Translation and Language: Linguistic Theories Explained*, Manchester, UK: St Jerome Publishing.
- Gaddafi, M, (2012, July 29), “Khitaab Zanqa Zanqa”, <https://www.youtube.com/watch?v=SullyDUs4Qg>, Last Seen: 5 July 2025.
- Gonzalez-Quijano, Y, (2013), “Rap, an Art of the Revolution or a Revolution in Art?” *Orient-Institut Studies*, 2(2013), Available at: http://www.perspectivia.net/content/publikationen/orient-institut-studies/2-2013/gonzalez-quijano_rap, Last Seen: 8 June 2015.
- Grabe, W & Kaplan, R. B, (1996), *Theory and Practice of Writing: An Applied Linguistic Perspective*, New York, NY: Longman.
- Gribbon, L & Hawns, S, (2012), “Signs and Signifiers: Visual Translations of Revolt”, In: Mehrez, S. (ed.) *Translating Egypt's Revolution: The Language of Tahrir*, Cairo, Egypt & New York, NY: The American University in Cairo Press.
- Halliday, M. A. K, (1970), “Language Structure and Language Function”, In: Lyons, J, (ed.) *New Horizons in Linguistics*, Harmondsworth, UK: Penguin.
- Halliday, M. A. K, (1994), *An Introduction to Functional Grammar*, London, UK: Edward Arnold.
- Halliday, M. A. K., & Hasan, R, (1985), *Language, Context, and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective*, Geelong, Victoria: Deakin University Press.
- Kaul, D. K, (2010), “Continuing Place Discourse – Place Identity and Slogans”, Available at: <http://panunkashmir.org/blog/ecoculture/continuing-place-discourse-placeidentity-and-slogans>, Last Seen: 5 August 2013).

- Keraitim, S & Mehrez, S, (2012), “Mulid al-Tahrir: Semiotics of a Revolution”, In: Mehrez, S. (ed.) *Translating Egypt's Revolution: The Language of Tahrir*, Cairo, Egypt & New York, NY: The American University in Cairo Press.
- Lahlali, M, (2014), “The Discourse of Egyptian Slogans: From ‘Long Live Sir’ to ‘Down with the Dictator’”, *Journal of Arab Media and Society*, No. 19.
- Lu, X, (1999), “An Ideological/Cultural Analysis of Political Slogans in Communist China”, *Discourse and Society*, Vol. 10, No. 4.
- Lu, X, (2004), *Rhetoric of the Chinese Cultural Revolution: The Impact on Chinese Thought, Culture, and Communication*, Columbia, SC: University of South Carolina Press.
- Maktoob Blog, (2011), *Al-Shi‘arat wa al-Hanajir al-Dhahabiya wa Ahmiyatuha fi Tabrir wa Tajij wa Injah al-Thawra*, Available at: <http://halaabulail.maktoobblog.com/325>, Last Seen: July 5, 2025.
- Muntadayat Jabal Habashi, (2011), *Ma‘an li-Ajl Alf Shi‘ar min Shi‘arat al-Thawrah al-Yamaniyah*, Available at: <http://gaha.ba7r.org/t18174-topic>, Last Seen: July 5, 2025.
- Muntadyat ibn al-Yaman, (2011), *Shi‘arat al-Thawrah al-Yamaniyah*, Available at: <http://www.ebnalyaman.com/ip/ipb/index.php?showtopic=20654>, Last Seen: July 5, 2025.
- Neggaz, N, (2013), “Syria’s Arab Spring: Language Enrichment in the Midst of Revolution”, *Language Discourse and Society*, 11, Available at: http://www.language-and-society.org/journal/2-2/1_neggaz_article.pdf Last Seen: 9 July 2015.
- Qashoush, I, (2011, March 17), “Yalla Irhal Ya Bashar [Time to Leave, Oh Bashar]”, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=xCS8SsFOBAI> Last Seen: 5 July 2025.
- Sanders, L, IV (2012), “Reclaiming the City: Street Art of the Revolution”, In: Mehrez, S, (ed.) *Translating Egypt's Revolution: The Language of Tahrir*. Cairo, Egypt & New York, NY: The American University in Cairo Press.
- Sanders, L. IV & Visona, M, (2012), “The Soul of Tahrir: Poetics of a Revolution”, In: Mehrez, S. (ed.) *Translating Egypt's Revolution: The*

Language of Tahrir, Cairo, Egypt & New York, NY: The American University in Cairo Press.

- Sharp, H, (1984), *Advertising Slogans of America*, Metuchen, NJ: The Scarecrow Press.
- Shorouknews, (2011), “Qamus al-Thawrat al-‘Arabiyah: Fi al-Bada Kanat (Harimna) Thumma Intahat bi al-Fulul”, Available at: [http:// www. shorouknews. com/print.aspx?id=474884](http://www.shorouknews.com/print.aspx?id=474884), Last Seen: 5 July 2025).
- Srage, N, (2013), “The Protest Discourse: The Example of ‘Irhal’ (Go/Get Out/Leave)”, *Orient-Institut Studies*, 2(2013), Available at: [http:// www. perspectivia. net/ content/ publikationen/ orient- institut- studies/ 2-2013/srage_protest](http://www.perspectivia.net/content/publikationen/orient-institut-studies/2-2013/srage_protest), Last Seen: 8 June 2015.
- Sublat ‘Uman, (2011), *16 Haqiqah Ghair Ma ‘rufah ‘an al-Qadhafi wa Libya*, Available at: <http://avb.s-oman.net/showthread.php?t=1372017> Last Seen: July 5, 2025.
- Swales, J, (1990), *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*, New York, NY: Cambridge University Press.
- Taba, A., & Combs, C. (2012), “Of Drama and Performance: Transformative Discourse of the Revolution”, In: Mehrez, S. (ed.) *Translating Egypt’s Revolution: The Language of Tahrir*, Cairo, Egypt & New York, NY: The American University in Cairo Press.
- Urdang, L & Robbins, C, (eds) (1984), *Slogans*, Detroit, MI: Gale Research Company.
- van Dijk, T. A, (1995), “Discourse Analysis as Ideology Analysis”, In: Schäffner, C & Wenden, A, (eds) *Language and Peace*, Aldershot: Dartmouth Publishing, pp. 17–33, Available at: [http:// www. discourse. org](http://www.discourse.org), Last Seen: 13 October 2011.
- Van Dijk, T. A, (1997), “What Is Political Discourse Analysis?”, In: Blommaert, J & Bulcaen, C. (eds) *Political Linguistics*, Vol. 11, No. 1, Amsterdam, The Netherlands: Benjamins.
- van Dijk, T. A, (1998), *Ideology: A Multidisciplinary Approach*, London: Sage.
- Van Dijk, T. A, (1999), “Critical Discourse Analysis and Conversation Analysis”, *Discourse and Society*, Vol. 10, No. 4.

- Van Dijk, T. A, (2006), “Politics, Ideology and Discourse”, Available at: <http://www.discourse.org>, Last Seen: 17 March 2011.
- Watson, J, (1999), “The Syntax of Headlines and News Summaries in Arabic”, In: Suleiman, Y. (ed.) *Arabic Grammar and Linguistics*, London, UK: London University Press.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia, (2011), “Singing Revolution: Libyan Protest Slogans”, Available at: [http:// en. wikipedia. org/ wiki/ 2011_ Libyan_ protests_ chants](http://en.wikipedia.org/wiki/2011_Libyan_protests_chants) (Accessed July 5, 2025).
- Wilson, J, (2003), “Political Discourse”, In: Schiffrin, D., Tannen, D & Hamilton, H. E, (eds) *The Handbook of Discourse Analysis*, Blackwell Reference, Available at: [http:// www. blackwellreference. com/ subscriber/ tocnode?id=g9780631205968_chunk_g978063120596821](http://www.blackwellreference.com/subscriber/tocnode?id=g9780631205968_chunk_g978063120596821), Last Seen: 9 July 2015.
- YouTube, (2011, January 24), “Al-Shaab Yureed Isqat Al-Hukoomah”, [http:// www.youtube.com/watch?v=X8Xj8gAfj0I](http://www.youtube.com/watch?v=X8Xj8gAfj0I), Last Seen: 5 July 2025.
- YouTube, (2011, February 11), “Ajmal Hutafat Thawrat Khamsah wa Ishreen Yanayir Amam Masbiro”, [http:// www. youtube. com/ watch? v=tsoE6oPWWwU](http://www.youtube.com/watch?v=tsoE6oPWWwU), Last Seen: 5 July 2025.
- YouTube, (2011), “Shi‘arat Min Thawrat Al-Shaab Al-Yamaniyah Al-Silmiyah”, [http:// www. youtube. com/ watch? v=kX2aVqtOpjs](http://www.youtube.com/watch?v=kX2aVqtOpjs), Last Seen: 5 July 2025.
- YouTube, (2011), “Ya Hamadah wa Ya Khaloud Quloo Li-Babatkum Matroud – Thawrat Al-Yaman”, [http:// www. youtube. com/ watch?v=gaKiP0aKZ30](http://www.youtube.com/watch?v=gaKiP0aKZ30), Last Seen: 5 July 2025.
- YouTube, (2011), “Al-Thawra Al-Yamaniyah: Jom‘at Al-Rahil – Ta‘iz”, [http:// www.youtube.com/watch?v=HU1EIm2zmkg](http://www.youtube.com/watch?v=HU1EIm2zmkg), Last Seen: 5 July 2025.
- YouTube, (2011), “Allah Yumhil Wala Yuhmil Ya Ali Ya Afash”, [https:// www.youtube.com/watch?v=LOXkemTVgEA](https://www.youtube.com/watch?v=LOXkemTVgEA), Last Seen: 5 July 2025.
- YouTube, (2012), “January 25, 2011 Qasr El Nil 1:46 PM”, [http:// www.youtube.com/watch?v=v1ItZFFY_rc](http://www.youtube.com/watch?v=v1ItZFFY_rc), Last Seen: 5 July 2025.

- World Bank, (2013), "Prospects: Middle East and North Africa", Available at: <http://go.worldbank.org/0EJQA0G0C0>, Last Seen: 5 July 2025.

In Arabic

- Aita, M, (2017), *Semiotics of Arab Political Discourse: A Look at Problems of Interpretation in Syrian Revolutionary Discourse*, Harmoon Center for Contemporary Studies. [In Arabic]
- Al-Majali, R, (2021), "General Trends in the Study of the Arab World in International Politics: Arab Political Discourse in Light of the Arab Spring (2011–2019): A case study", *Studies in Humanities and Social Sciences*, Vol. 48, No. 3. [In Arabic]
- Siraj, N, (2014), *Revolutionary Egypt and Its Youth's Slogans: A Linguistic Study of Spontaneous Expression*, Arab Center for Research and Policy Studies. [In Arabic]
- Siraj, N, (2017), *Protest Discourse: An Analytical Study of the Slogans of the Civil Movement*, Arab Center for Research and Policy Studies. [In Arabic]

In Persian

- Al-Saleh, A, (2024), *Cries of the Arab Spring: Personal Narratives of the Arab Revolutions*, Translate & Colleagues by M. M. Hatef & M. MirMohammad, Tehran: Kargadan. [In Persian]
- Rajai, F, (2022), *Political Thought in the Arab World: From the Fall of the Caliphate to the Arab Spring*, Tehran, Iran: Center for Political and International Studies, Ministry of Foreign Affairs. [In Persian]
- Sardarnia, K & Alborzi, H, (2022), "Analysis of Recent Socio-Professional Protests in Iran from the Perspective of the Theory of Street Politics", *Strategic Research on Politics*, June, Vol. 11, No. 40, doi:10.22054/qps.2021.64113.2938. [In Persian]

پیوست

جدول ۱ - شعارهای عربی گردآوری شده از ۵ کشور مورد مطالعه

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۱	الشعب يريد علاج الزعيم، الشعب يريد تفسير الخطاب الشعب يريد حبوب هلوسة ماركة القذافي	مردم خواهان درمان رهبر هستند. مردم خواهان تفسیر سخنرانی هستند. مردم خواهان قرص‌های توهم‌زای برند قذافی هستند.	در هر یک از این ۳ شعار که در لیبی سر داده شده، شعار مشهور و فراگیر «الشعب يريد إسقاط النظام» (مردم خواهان سرنگونی رژیم هستند) به گونه‌ای طنزآمیز تغییر یافته و بازآفرینی شده است. در شعار نخست، گوینده قصد دارد القا کند که مردم لیبی خواهان درمان رهبر خود به مثابه فردی روان‌پریش هستند. این شعار در واکنش به نخستین سخنرانی معمر قذافی پس از آغاز خیزش لیبی منتشر شد؛ که در آن، قذافی مضطرب و نامتعادل به نظر می‌رسید و به شکلی بی‌ربط به موضوعات مختلف پرداخت. در همان سخنرانی، قذافی مخالفان را متهم کرد که به جوانان مواد مخدر داده‌اند و آن‌ها در حالت بی‌خودگی با او می‌جنگند. در واکنش به این ادعا، انقلابیون به شکل طنزآمیز پاسخ دادند که دیگر حشیش مصرف نمی‌کنند و واقعاً در جست‌وجوی «قرص‌های توهم‌زای برند قذافی» هستند.
۲	الشعب يريد تغيير الطعام	مردم خواهان تغییر غذا هستند	ساختارهای گفتمان چندوجهی نشان می‌دهد که صرفاً تغییر رژیم، در صورتی که سطح رفاه مردم همچنان غیر قابل قبول باشد، کافی نیست. در مصر این شعار در کنار تصویری از یک کاسه لوبیای کره‌ای آمده و پیام آن است که معترضان در اینجا دیگر خواهان سقوط یا تغییر رژیم نیستند، بلکه تغییر غذایی را مطالبه می‌کنند که شب و روز آن را می‌خورده‌اند.

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۳	صاحب الضربة الجوية هو كبير البلطجية	فرمانده حمله هوایی [به اسرائیل] بزرگ‌ترین قلدر است.	حسنى مبارك، رئيس جمهور مصر که فرمانده حمله هوایی سال ۱۹۷۳ به اسرائیل هم بود، به عنوان قلدر توصیف شده است. این اصطلاح، عامیانه و توهین‌آمیز است که به فردی اطلاق می‌شود که از قدرت خود سوءاستفاده کرده است.
۴	يا معمر يا أبو شَفْشُوفَة، الشعب الليبي تَوَّه تشوفه	ای معمر، ای کسی که موت هیچ‌گاه شانه نمی‌شود، حالا خواهی دید که مردم لیبی چطور تو را سرنگون خواهند کرد.	«أبو شَفْشُوفَة» اصطلاحی جدید در زبان عربی است که پیش از خیزش لیبی کاربردی نداشت. این واژه، ظاهر نامرتب موی قذافی را به شکلی اغراق‌آمیز برجسته کرده تا ویژگی‌های عجیب و ناساز او بیشتر نمایان گردد.
۵	لازم لازم حسنى ينغور... قاعدین هنا ۹ شهور	لازم است حسنى کنار برود... ما برای این هدف، حاضریم ۹ ماه در میدان‌ها بمانیم.	از مبارك خواسته می‌شود که از قدرت کنار برود؛ در غیر این صورت، معترضان برای ماه‌ها در میدان‌های آزادی خواهند ماند.
۶	مش حنهدا مش حننام حتى يسقط النظام	نه آرام خواهیم گرفت، نه خواهیم خوابید، تا زمانی که رژیم سقوط کند.	معترضان کل نظام سیاسى را تهدید می‌کنند که فعالیت‌هایشان را تا زمان سرنگونی رژیم تشدید خواهند کرد.
۷	حسنى بيه حسنى بيه قولى محاصر غزّة ليه؟	حسنى بیا، حسنى بیا! بگو چرا غزه را محاصره کرده‌ای؟	معترضان تلاش دارند پاسخی موجه و قانع‌کننده از مبارك در مورد سیاست محاصره غزه دریافت کنند.
۸	باعوا الدولة و باعوا الغاز ... دول عاوزین الولاعة بجاز	دولت را فروختند، گاز را هم فروختند؛ این‌ها را باید با یک فندک گاز آتش زد.	موضوع فروش گاز مصر به اسرائیل با قیمتی ناچیز و مغایر با قیمت‌های جهانی، تاحدی موجب خشم شدیدتر مصری‌ها شده بود که این شعار را به کار بردند.
۹	يا سوزان، قولى للبيه، كيلو العدس بعشرة جنیه	ای سوزان، به بیه بگو که یک کیلو عدس ده پوند شده است.	به تورم و فقیر شدن مردم اشاره دارد.

ادامه جدول ۳ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۱۰	هو یلبس آخر موضه و إحنا ننام العشرة بأوضه	او [رئیس جمهور] آخرین مُد را می‌پوشد، در حالی که ما ده نفر در یک اتاق خفه‌کننده می‌خوابیم	بحران مسکن که اکثر مصری‌ها را آزار می‌دهد برجسته شده است.
۱۱	هم بیاکلوا حمام ویط... وکل الشعب جاله الضغط	آن‌ها (رژیم) کبوتر و اردک می‌خورند... و همه مردم دچار فشار خون شده‌اند.	ضمیر جمعی هم [آن‌ها] برای اشاره به کل نظام حاکم استفاده می‌شود.
۱۲	یا یمن نحن شبابک فاتحین لثورة بابک لا حزبیة ولا أحزاب ثورتنا ثورة شباب	ای یمن! ما جوانان توایم. در انقلاب را به روی تو گشوده‌ایم. نه حزبی، نه احزاب؛ انقلاب ما انقلاب جوانان است	ضمیر نحن [ما] استفاده می‌شود و بلافاصله مرجع آن ذکر شده است.
۱۳	یا قذافی یا جبان، الشعب الليبی لا یهان	ای قذافی! ای بزدل! مردم لیبی خوار نمی‌شوند	در این مثال‌ها، تکنیک نام‌بردن توهین‌آمیز توسط معترضان برای تحقیر رؤسای جمهور سابق کشورهای لیبی، یمن و مصر به کار رفته است تا تصویری منفی و ادراکی خصمانه از آنان بسازند.
۱۴	یا علی یا سفاح، بقی دفعه و نرتاح	ای علی! ای خون‌ریز! زمان اندکی باقی مانده و از دستت راحت خواهیم شد)	
۱۵	یا جمال قول لأبوك ... الشعب المصری یکرهوک	ای جمال! به پدرت بگو... مردم مصر از شما متنفرند	
۱۶	یا حمدی عُد عُد ... شعبک یشحت عالحدود	ای حمدی! بازگرد، بازگرد! مردم در مرزها گدایی می‌کنند	رئیس جمهور فقید یمن، ابراهیم الحمدی، مورد خطاب قرار گرفته است و از وضعیت رقت‌بار مردمش شکایت می‌کنند.

ادامه جدول ۴ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۱۷	ارحل ارحل یا جبان ... یا عمیل الأمريكان	برو! برو! ای بزدل... ای مزدور آمریکایی‌ها!	افعال امری «ارحل» و «خذ» برای خطاب قرار دادن رؤسای جمهور سابق مصر و لیبی به کار رفته‌اند تا آنان را به کناره‌گیری و خروج از کشور فراخوانند. استفاده از این افعال نشان‌دهنده روحیه سرکش معترضان و اعتماد به نفس آنان برای پیروزی است.
۱۸	خذ عيلتك و اطلع برّه ليبيا حتبقي حرّة	خانواده‌ات را بردار و برو بیرون! لیبی آزاد خواهد ماند.	این شعار ترجیع‌بند ترانه معروفی است به زبان عربی محاوره‌ای سوری که با ریتم موسیقایی توسط معترضان سر داده می‌شد و خواسته اصلی انقلابیون سوریه، یعنی برکناری اسد و اطرافیانش را به تصویر می‌کشید.
۱۹	يلا ارحل يا بشار، يلا ارحل يا بشار	وقت رفتن است، ای بشار! وقت رفتن است، ای بشار!	از ساختار تعویضی برای برجسته‌سازی اولویت منافع ملی بر منافع شخصی رئیس جمهور استفاده شده است. واژگان کلیدی «رئیس جمهور» و «یمن» با جابه‌جایی نحوی و معنایی، مفهوم مقاومت در برابر شخص محوری را تقویت می‌کنند.
۲۰	نوضى نوضى یا بنی غازی ... جالک اليوم اللی تتراجی	قیام کنیم، قیام کنیم ای بنی‌غازی! امروز همان روزی است که انتظارش را می‌کشیدی	بخش پایانی جمله پس از واژه «دورک» به شکل حذف‌شده آمده، اما معنای کامل آن قابل درک است: «نوبت تو برای کناره‌گیری فرا رسید.»
۲۱	رئيس من أجل اليمن لا يمن من أجل الرئيس	رئیس جمهور برای یمن است، نه یمن برای رئیس رئیس جمهور	جمله «بکرا لیبیا تحاصل مصر» واجد حذف معنایی است که می‌توان آن را چنین تعبیر کرد: «فردا لیبی مسیر انقلاب مصر را دنبال خواهد کرد.»
۲۲	يا قذافي دورك جا ... ضم الخيمة و دير عزاء.	ای قذافی، نوبت تو رسیده است! خیمه‌ات را جمع کن و عزاداری به پا کن	جمله «بکرا لیبیا تحاصل مصر» واجد حذف معنایی است که می‌توان آن را چنین تعبیر کرد: «فردا لیبی مسیر انقلاب مصر را دنبال خواهد کرد.»
۲۳	ثورة ثورة حتى النصر ... بکرا لیبیا تحاصل مصر.	انقلاب، انقلاب تا پیروزی ... فردا لیبی راه مصر را خواهد رفت	

ادامه جدول ۵ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۲۴	إسقاط النظام الفردی الأسرى الاستبدادی هو مطلبنا.	سقوط نظام فردی، خانوادگی و استبدادی، خواسته ماست	فعل «إسقاط» نقش محوری دارد و ترکیب اضافه پیچیده‌ای را تشکیل می‌دهد که بیانگر ویژگی‌های مورد اعتراض است.
۲۵	مطلبنا هو تنحیة الرئيس على عبد الله صالح عن الرئاسة وكافة أقاربه من المراكز القيادية فی المؤسسات العسكرية والمدنية.	خواست ما، برکناری رئیس جمهور علی عبدالله صالح از ریاست جمهوری و نیز کنار گذاشتن تمامی بستگان او از پُست‌های رهبری در نهادهای نظامی و مدنی است.	فعل «تنحیة» در قالب یک اسم مصدر، نقش محوری جمله را برعهده دارد و به همراه ترکیب اضافی مفصل، عمق و شفافیت خواسته انقلابی را نشان می‌دهد.
۲۶	لیبیا فی القلب مکانک	لیبی! جای تو در دل ماست	فعل اسنادی «است» یا «وجود دارد» حذف‌شده، اما پیام جمله انتقال می‌یابد.
۲۷	الشعب یرید تغییر النظام	مردم خواهان تغییر رژیم هستند	ترتیب واژگانی متعارف، عبارت «یرید الشعب تغییر النظام»، است. اگرچه مردم پیشاپیش تصمیم خود را گرفته‌اند و اقدام به سرنگونی رژیم کرده‌اند، از صیغه مضارع استفاده شده است. واژه الشعب به‌عنوان موضوع اصلی ابتدای جمله آمده تا مطالبات آنان را در مرکز توجه قرار دهد.
۲۸	الشعب یرید إخلاء المیدان	مردم خواهان تخلیه‌ی میدان (از معترضان) هستند.	
۲۹	الشعب یرید إنهاء الاعتصام	مردم خواهان پایان دادن به تحصن‌ها/اعتراضات هستند	
۳۰	الشعب یرید حفظ الدماء	مردم خواهان حفظ جان‌ها هستند	

ادامه جدول ۶ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۳۱	الإمام يحيى ١٦ سنة... الإمام أحمد ١٣ سنة... الإمام على ٣٣ سنة	امام یحیی ۱۶ سال، امام احمد ۱۳ سال، امام علی ۳۳ سال	رئیس جمهور پیشین یمن به عنوان «امام» معرفی و در مرکز توجه قرار داده شده است، زیرا او سال‌های بیشتری نسبت به پادشاهان بدنام یمن یعنی امام یحیی و امام احمد حکومت کرده است. این نوع تأکید بر موضوع با قواعد نحوی در راستای نظریه مربع ایدئولوژیک وندایک، بر ویژگی‌های مثبت حامیان ضد رژیم و جنبه‌های منفی رژیم و طرفداران آن تأکید می‌ورزد.
۳۲	بن علي بيناديك ... فندق جدة مستنيك	ابن علی (رئیس جمهور برکنار شده تونس) تو را می‌خواند... هتل جده در انتظار توست	استفاده از واج آرای
۳۳	و يدينا في يدین بعضينا والقذافي ما يرهبنا	تا زمانی که دستانمان در دست یکدیگر است، قذافی نمی‌تواند ما را بترساند	
۳۴	ليبييا في القلب مكانك ... ليبيا نموت على شانك	لیبی! جای تو در دل ماست! برای تو جان خواهیم داد	استفاده از قافیه
۳۵	نحن لا خونة ولا كلاب ... نحن معاكم يا شباب	ما نه خائن هستیم و نه سگ، ما با شما هستیم ای جوانان	
۳۶	يا إمّا نعيش سُعداء فوق الأرض أو شهداء تحت الأرض	یا سعادتمند روی زمین زندگی خواهیم کرد یا شهید زیر خاک خواهیم رفت	الگوی صرفی یکسان فَعْلَاء در دو واژه سُعداء (سعادتمند) و شُهَدَاء (شهیدان) در نزدیکی هم استفاده شده است.

ادامه جدول ۷ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۳۷	لا دراسة ولا تدریس حتى یسقط الرئیس	نه درس می‌دهیم و نه درس می‌خوانیم، تا زمانی که رئیس جمهور سقوط کند	انقلابیون یمنی که اردوگاه‌های خود را در نزدیکی دانشگاه صنعا مستقر کرده بودند، این شعار را سر می‌دادند. در اینجا هر دو واژه دراسة (تحصیل) و تدریس (تدریس) از ریشه مشترک درس (یادگیری) مشتق شده‌اند.
۳۸	باسم کل الفنانین حکمک زفت وزی الطین	به نام همه هنرمندان، حکومت تو کثیف است و همچون گل آلوده است.	در لهجه مصری، واژه طین برای اشاره به چیزی چندش‌آور و ناپسند به‌کار می‌رود. حکومت مبارک با طین (گل) مقایسه شده است. واژه محاوره‌ای زی (مانند) به‌عنوان حرف تشبیه به‌کار رفته است. در نتیجه، هر دو جزء مقایسه (حاکمیت و گل) در ویژگی نکبت‌بار بودن مشترکند.
۳۹	یا علی یا سقّاح ... لا تبکی مثل التمساح	ای علی، ای خونریز... اشک تمساح نریز	به علی عبدالله صالح، رئیس‌جمهور یمن اشاره دارد که از سوی مخالفان به‌خاطر صدور دستور تیراندازی به سمت تظاهرکنندگان بی‌گناه در صنعا محکوم شد. در واکنش، صالح کمیته‌ای برای تحقیق در این‌باره جنایت تشکیل داد. اما معترضان این اقدام را تلاشی برای سرپوش‌نهادن بر جنایت می‌دانستند. از دید آنان، اشک‌ها و ابراز اندوه صالح، همچون اشک تمساح تلقی شد.
۴۰	یا علی ارحل ارحل الکرسی تحتک دحل	ای علی، برو! برو! تخت قدرتت زنگ زده است	
۴۱	قل لمعمر وصغاره الشعب اللیبی بکرة فی داره	به معمر و خانوادهاش بگو که فردا مردم لیبی در خانه‌اش خواهند بود.	استفاده از این آرایه تصویری بیانگر آن است که شمار زیادی از معترضان خشمگین لیبیایی به کاخ او خواهند رسید و قادر به سرنگونی‌اش خواهند بود.

ادامه جدول ۸ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۴۲	یا علی عطف فرشک... من تعز یسقط عرشک	ای علی! بساطت را جمع کن... از تعز عرشت سقوط خواهد کرد	واژه «عرشک» (عرش تو) که با پادشاهی و قدرت گره خورده، به عنوان مجاز از کل قدرت به کار رفته است. نوعی از مجاز مرسل است.
۴۳	یا مبارک یا خسیس دم المصری مش رخيص	ای مبارک پست! خون مصری هرگز ارزان نیست	عبارت «دم المصری» به عنوان مجاز جزء از کل عمل کرده است؛ هدف صرفاً اشاره به خون نیست بلکه به کرامت و ارزش کل مردم مصر اشاره دارد.
۴۴	الله یمهل ولا یمهل یا علی یا عفاش	ای عفاش! خدا مهلت می دهد اما غافل نیست	صالح با صفت «عفاش» توصیف شده است که به معنای شیء شناور و بی فایده است و دلالت بر بی ارزشی دارد.
۴۵	یا معمر یا بو شَفْشوفة	ای قذافی! ای مرد ژولیده مو!	قذافی با عبارت تحقیرآمیز «مرد موهای ژولیده» خطاب شده است.
۴۶	لا إله إلا الله القذافی عدو الله... لا إله إلا الله الشهيد حبيب الله	لا اله الا الله، قذافی دشمن خداست... لا اله الا الله، شهید محبوب خداست	«قذافی» با عنوان «عدو الله» و در مقابل «شهید» با عنوان «حبيب الله» توصیف شده اند. ترکیب این دو توصیف متضاد (دشمن در برابر محبوب) باعث ایجاد تضاد و تقابل معنایی قوی شده است که حامل بار ارزشی و ایدئولوژیک در گفتمان انقلابی است.
۴۷	ثورة فی تونس ثورة فی مصر ثورة فی ليبيا حتى النصر	انقلابی در تونس... انقلابی در مصر و انقلابی در لیبی تا پیروزی	سه بند متوالی در جمله از یک ساختار نحوی یکسان بهره گرفته اند.
۴۸	یا شباب ما تخافوش ... قذافی ما نبیوش یا بنات لا تبکوش ... الشهداء ما یموتوش	ای جوانان، نترسید ... ما دیگر قذافی را نمی خواهیم. ای دختران، گریه نکنید ... شهیدان نمی میرند	ساختار نحوی موازی در دو جمله شعار به کار رفته است؛ به این ترتیب: (ندا + اسم + حرف نفی + فعل مضارع، اسم + حرف نفی + فعل مضارع). این تکرار ساختاری موجب افزایش تأثیرگذاری شعار شده است.

ادامه جدول ۹ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۴۹	عهدک ولا ولا و راح... لا طواری یا سفاح ثورة ثورة سلمیة ... من ساحات الحرية یا علی زول زول... حکمک ما عاد له مفعول	حکومت تو رفت، رفت... وضعیت اضطراری نه! ای خونریز! انقلاب، انقلابی مسالمت‌آمیز... از میدان‌های آزادی. ای علی، برو، برو... حکومت تو دیگر اثری ندارد.	در این شعار، تکرار واژگان و ساختارها به مثابه ابزار بلاغی برای القای احساسات شدید معترضان به کار رفته‌اند.
۵۰	ارحل یعنی امشی ... وإلا ما تفهمشی	برو یعنی برو... مگر نمی‌فهمی؟	
۵۱	زید تحدی زید یا صقري الوحید.	به مبارزه ادامه بده، به پیش برو، ای شاهین نیرومند!	قذافی از سوی هوادارانش به ایستادگی بیشتر و مبارز طلبی تشویق می‌شود.
۵۲	ثورة حتى النصر والتغيير وليست ثورة إلى الأبد، فالثورة المستمرة فوضى مدمرة.	قیام باید تا زمان پیروزی و تحقق تغییر ادامه یابد. اما نباید به درازا بکشد، چرا که انقلاب مداوم به معنای هرج و مرجی دائمی و ویرانگر است	به جوانان توصیه می‌شوند تا زمانی که تغییر حاصل شود، به قیام خود ادامه دهند، و هم‌زمان هشدار داده می‌شود که انقلاب طولانی‌مدت می‌تواند به هرج و مرج ویرانگر منجر شود
۵۳	آه یا حکومت هشک بشک ... بكرة الشعب المصري یکشک.	ای دولت بی‌کفایت و بی‌عرضه... فردا مردم مصر تو را جاروب خواهند کرد.	دولت مبارک تهدید می‌شود که توسط مردم کنار زده خواهد شد

ادامه جدول ۱۰ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۵۴	زَنَقَةُ زَنَقَةٍ؛ دار دار، بدنا راسک یا بشار	کوچه به کوچه، خانه به خانه؛ بشار، ما سر تو را می‌خواهیم.	سوری‌ها با استفاده از تعبیر ناخوشایند و زشت قذافی، یعنی زَنَقَةُ زَنَقَةٍ؛ دار دار (که قزافی اینگونه از حامیان‌ش خواسته بود تا انقلابیون را از یک کوچه به کوچه دیگر و از یک خانه به خانه دیگر تعقیب کنند تا انقلاب را سرکوب کنند) بشار اسد را تهدید کردند.
۵۵	مش حنهدا مش حننام حتى یسقط النظام.	نه آرام خواهیم گرفت و نه لحظه‌ای خواهیم خوابید تا رژیم سقوط کند	معارضان تأکید می‌کنند که تا سرنگونی رژیم، از جنبش اعتراضی خود دست نخواهند کشید.
۵۶	یا جزیرة یا حقیرة، القائد ما نُبو غیره.	ای الجزیره، چه پست و حقیری! ما جز رهبر خود کسی را نمی‌خواهیم.	تظاهرات‌کنندگان طرفدار قذافی، شبکه الجزیره مستقر در قطر را به شدت مورد نکوهش قرار می‌دهند. در مقابل، معترضان ضد رژیم از این شبکه بابت اتهام‌های نادرستی که هواداران قذافی به آن زده‌اند، عذرخواهی می‌کنند
۵۷	والله مانک حقیرة نعتذر لک یا الجزیره.	به خدا قسم تو کانالی شریف و محترم هستی. از تو پوزش می‌طلبیم، ای الجزیره	
۵۸	خزیتنا یا علی ... این أمریکا؟ این طلی؟	ما را روسیاه کردی، ای علی... نه آمریکا پشت ماست و نه دیگری.	مخالفان رژیم در یمن اتهام رئیس جمهور پیشین مبنی بر وابستگی به آمریکا را نفی می‌کنند.
۵۹	تعز مسالمة ولكنها ستتفض وتشتعل رداً علی محرقتکم.	تعز شهری صلح‌طلب است، اما در پاسخ به کشتار شما به پا خواهد خاست و شعله‌ور خواهد شد	استان تعز در یمن ذاتاً صلح‌طلب است، اما مردم آن برای دفاع از خود در برابر حمله به میدان آزادی تعز، دست به اسلحه خواهند برد. به روشنی، استفاده از سلاح در برابر نیروهای امنیتی را مشروع جلوه می‌دهد.

ادامه جدول ۱۱ -

ردیف	شعار	ترجمه	توضیح و تحلیل شعار
۶۰	الشعب يريد علی عبدالله صالح ویجسد بقاءه احترام الشرعیه الدستوریه والانتخابیه التي استمدها من فوزه فی انتخابات تنافسیه للرئاسة الیمنیه.	مردم خواهان علی عبدالله صالح‌اند. حضور او تجلی احترام به مشروعیت قانون اساسی و انتخاباتی است که از پیروزی‌اش در انتخابات رقابتی ریاست جمهوری یمن حاصل شده است.	هواداران علی عبدالله صالح برای تداوم حضور وی در قدرت شعار می‌دهند و از مشروعیت مبتنی بر قانون اساسی و انتخابات رقابتی دفاع می‌کنند. در واقع آنان با استفاده از کنش‌های گفتاری تأکید و رد اتهام، به مقابله با مخالفان می‌پردازند.
۶۱	یا مبارک یا طیار منک ۷۰ ملبار	ای مبارک، ای خلبان! چگونه به ۷۰ میلیارد دلار ثروت رسیده‌ای؟	این پرسش، پرسشی واقعی در معنای دستوری نیست، چراکه پاسخ خاصی انتظار نمی‌رود؛ بلکه هدف آن نشان دادن فساد گسترده مبارک است.
۶۲	یا الله یا الله یسقط علی عبدالله.	ای خدا، ای خدا، علی عبدالله سقوط خواهد کرد.	در یمن، هم هواداران صالح و هم مخالفان رژیم به درگاه الهی در مورد حفظ یا براندازی حکومت دعا می‌کنند.
۶۳	یا الله یا الله انصر علی عبدالله.	ای خدا، ای خدا، علی عبدالله را پیروز گردان.	

استناد به این مقاله: رضائی فدشکویه، پریسا، اخوان کاظمی، بهرام، (۱۴۰۵)، «نقش زبان در بازنمایی گفتمان سیاسی: مطالعه موردی شعارهای بهار عربی (۲۰۱۱-۲۰۱۳)»، پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۲۸، شماره ۵۷، ۱۹۵-۲۴۰.

Doi: 10.22054/QPSS.2025.86871.3631

Quarterly of Political Strategic Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License